

MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN TARİHİ ROMANLARINDA DİNİ MOTİFLER

Etem ÇALIK (*)

M. N. Sepetçioğlu'nun tarihî romanlarının genel esaslarını Türk milletinin tarih boyunca Anadolu'da ve Kıbrıs'taki tarihî macerası ve tarihî misyonu teşkil eder. Sepetçioğlu tarihî romanlarında milletimizin ruh ve inancını üslûbunu, edasını, şahsiyetini tanıtmamıza yardımcı olur. Eserlerinde dinin bir milletin hayatındaki anlam ve önemini yattığı kahramanlara, din adamlarına, manevî dünyaları büyüklere veya tarihî şahsiyetlere söyler. Biz dinî temaları bir kısım gruplara ayırdıktan sonra ele almak istedik. Bunlardan bazıları ibadet unsurlarıyla alâkalıdır. Besmele ile her zorluğun yenileceğine, her kapının açılacağına inanılmıştır. Çünkü besmele bir işin başı ve esasıdır. Kilit romanındaki Sarı Hoca, Yesevî dervişlerinden olup, dindar biridir. Yesi şehrinde Taş Medrese'de Saçlı Hoca'dan icazet almıştır.

Oynasın diye Alp Aslan'a verdiği kilidi Sav-Tekin de açamayınca şöyle der: "Açılmaz tabi... Hani besmelesi bunun? Besmele niye gelmez aklına Sav-Tekin yeğenimin... Yiğitliğine güvenir, aklına güvenir, amma besmeleyi de unutmasın, besmelesiz başlamanın odunun bile neyi var? Özü var... öyleyse... aklın besmele ile cilalansın..."¹

Sarı Hoca en sıkıntılı anlarında Kur'an-ı Kerim okuyunca huzur bulan mümin insandır: "Sarı Hoca, Yasin'i şerif okuyayım diye düşündü. Ne zaman yasin okusa açılırdı. İki düz üste gelip okumaya başladı. Yasin güzeldi, yasin ahenkliydi, yasin derindi, yasin hoştu.

Yasin masmavi bir gök gibi açılıyor, bir gök yüzü gibi genişliyordu. Yasin Alp Aslan'ın gözlerindeki umuda akıyordu. "Selamün kavlen minrabbirrahim" ayetini üç kere tekrarladı. Üç kere tekrarlamasa Yasin'i okumamış sanırdı".²

Osmanlı'nın fethettiği yerlerde ilk yapılan işlerden biri de ezan okutmaktır. Karacahisar'ın fethi üzerine: "Dursun Fakih, boğazında bir tayın diri sırtının gerilmekte olduğunu hissetti. Aynı anda iki eli birden kulaklarına gidivermişti. Pürüzsüz bir ses fişkırdaydı boğazından: Allahuekber, Allahuekber! Düz, kuşkusuz, katıksız ve kısa, hemen ardından

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Fen-Edeb. Fak. Türk Dili ve Edeb. Bl. Öğrt. Üyesi

1) M. Sepetçioğlu, *Kilit*, (14. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1984, s. 17.

2) *A.g.e.*, s. 114.

uzayıverdi: Allaaahuekber! Allaaahuekber! Eski kilisenin çan kulesinden, yağmur sonrası dinlendiren ıslak çayıra doğru aktığını görür gibiydi. Sesinin... Eşhedüenlailaheilallah da bir dolu, daha bir yüklü okudu, sanki yaydı çayıra, gökyüzünün kurşun ağırlığından sıyrılışını hızlandırdı. Akça Koca aşığın bağıdır: “Yeter müslümanlaştırdığın gâvurun çanını cemâat bekler ey!”³

Karakurt Hafız’a göre göklerde dalgalanan selâlar, var olmanın bir işaretidir: “Cuma selâsından işlenmiş bir görünmez ağ Urumelinin üstüne ağıyordu. Bir yerlerde salınıp iyice pekleşiyor, konak yerinin tuğla örmeli dimdik geniş kapısından daha heybetli pekleşiyor, oradan dört bir yanı tutuyordu. Bir el uzarsa, Urumelinin hangi yanından olursa olsun bir el uzansa göklerde, belki bulutların altında, belki üstünde bu ağa dokunacak gibiydi. Dokunur dokunmaz da eğer kâfirse muhakkak yanacak gibiydi...”⁴

Tarihî romanlarda ezan çok sık geçer. Horoz Dede’nin şafakta başlayan sesi sabah namazına bir çağrıdır: “... ardından da ezanlar sardı dünyayı” “Hasan ezan okuyordu”⁵ “ezan okunuyordu”⁶ “Kıbrıs’ın sabah sessizliğine okunan sabah ezanı susuz bir toprağa akan suları andırdı.”⁷

Bütün İslâm aleminde olduğu gibi Selçuklu Türkleri için de Cuma günü bayramdır. Kapı romanında bir Cuma namazının öncesi hazırlıklar şöyle tasvir ediliyor: “Davulların ardından zurnalar da birden sustu. Ağustos’un yirmi altısıydı, günlerden Cumaydı. Selâ vaktiydi. Malazgirt’ten, Malazgirt’ten de doğuya, kuzeye, güneye doğru daha ötelere ve batı’ya, şimdi davullarla zurnaların birden susuverdiği şehre, bu Demirci’ye kadar ve Demirci’nin daha batısı, daha kuzeyi, daha güneyine doğru her yerde selâ vaktiydi... Demirci’de, tekkeye de, mescite de, ribâta da benzeyen basık alçak tonuzlu, incir ve zeytin ağaçlarının gölgesinde serin dört binadan üçünü uzunlamasına kesen konak yerinin tuğla örmeli dimdik geniş kapısının önünde Karakurt Hafız, beyazı kaygan kocaman bir atlama taşının üstüne çıkmış Cuma selâsını okuyordu. Malazgirt’ten daha doğruya, daha kuzeye, güneye ve daha batıya doğru her yerde, mescitte, camide, handa, ribâta yahut tekkede, minareli, güdük minareli, minaresiz taş üstünde, ağaç kütüğünde yahut tümsekte nice bin Karakurt Hafız Cuma selâsındaydı.”⁸

Sabır Ağacı’nda bir Cuma namazı anlatılırken şöyle deniliyor: “Yaseminci Baba, Romadan kalma bir taş sütunun üstünde ilk cumanın selâsını okudu. O taşın üzerinde daha önce Kara Babanın ezan okuduğunu bilmiyordu. Fakat her an Kara Baba’nın nefesini ense kökünde duyar gibiydi... Kulede büyük çanın indirilmesi için çalışanlar işlerini bira-

3) M. Sepetçioğlu, *Çatı*, (12. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1989, s. 5.

4) M. Sepetçioğlu, *Kapı*, (13. Baskı), İstanbul 1989, İrfan Yayınevi, s. 160.

5) M. Sepetçioğlu, *Gece Vaktinde Gündönümü*, (4. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1989, s. 369.

6) *A.g.e.*, s. 378.

7) M. Sepetçioğlu, *Sabır Ağacı*, (1. Baskı), Veli Yayınları, İstanbul 1992, V, 88.

8) *Kapı*, s. 159.

kıp abdest almak üzere aşağıya indiler. Büyük çan askıda kaldı. Cuma ezanı okunurken kuleden kendiliğinden düştü. Cuma namazı coşkunu vardı. Müslümanlar o coşkunlukta saflar bağlamıştı”.⁹

Sepetçioğlu'nun romanlarındaki padişahların hemen hepsi dini bütün insanlardır. İslâmın en önemli şartlarından olan namazı barış ve savaş zamanlarında kesinlikle ihmal etmemişlerdir.

Sultan Murat, Kosova meydan savaşı öncesinde çadırında yalnız kalınca hemen namaza durmuştur: “Namaz bitmek bilmiyordu. Murat Bey secdeden secdeye varıyordu... Namazı bitirmişti. Nur süresini okumaya başladı. Yerin göğün nurlanması tek umuduydu. Nur süresi bittiğinde, Tanrım diye inledi. Tanrım huzurundayım. Ne han, ne sultan ne de bey. Orhan oğlu Murat Han olarak huzurundayım. Sana ben gerek isem ben geldim işte. Nizam-ı alem için savaştım. Ne dünya, ne mal, ne şan, ne şerefi istediğim bilirsin ki bunlar değil, seni istiyorum, artık sana kavuşmayı, sende dinlenmeyi istiyorum... yarın şehitliği bana çok görme...”¹⁰

Üçler Yediler Kırklar'da Dursun Fakih'in abdest alışı, namaz kılışı ve bunu ibretle, gıptayla seyreden Zöhre'nin duyguları anlatılır. Zöhre, Dursun Fakih için şöyle der: “abdest alırken de ibadet ediyordu, bundan eminim.”¹¹

Sabır Ağacı romanında Duralı Bey dindar biri olarak takdim edilir. Anlatıcı onun için: “Yatsı namazından sonra her vakit pek kısa süren duasını biraz uzattı.”¹²

Aynı romanda İstanbul'daki bir yangın anlatılırken: “Sabah ezanı o sırada okundu. Ezanların, sabahın o saatinde ve dehşetin içinde etkisi her zamankinden değişik oldu. Müezzinler, şehrin en uzağındaki şerefesinden en yakınındaki şerefesinde okuyan müezzinine, hepsi birden yangın dehşetinin ve acısının hüznünü söylercesine okuyorlardı”¹³ deniliyor.

Yunus, Benim Adım Yunus Emre'de dervişlerle beraber kıldıkları namazı anlatıyor: “Sabah namazına kadar sürecek bir yatsı namazı.”¹⁴

Anadolu'nun vatan yapılmasında ve kök salabilmesinde en önemli etkenin din olduğunu bilen sultanlar ve beyler bu gerçeği hiçbir zaman ihmal etmemişlerdir. Yalnız Kılıç Aslan'da eski din inançlarıyla ilgisizlik hâlâ devam etmektedir. Bu eksikliği gidermek de Sultana en yakın olan dindâr beylere düşer. Kılıç Aslan ile Ersagun Bey sohbettedirler. Konu tekkelerden açılır.

9) *Sabır Ağacı*, IV, 183.

10) M. Sepetçioğlu, *Bu Atlı Geçite Gider*, (7. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1989, s. 300.

11) M. Sepetçioğlu, *Üçler Yediler Kırklar*, (11. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1989, s. 283.

12) *Sabır Ağacı*, 2, 455.

13) *a.g.e.*, 2, 2570.

14) M. Sepetçioğlu, *Benim Adım Yunus Emre*, (1. Baskı), Veli Yayınları, İstanbul, tsz. s. 29.

İslâmiyetin yayılmasında, Anadolu'da Türk birliğinin kurulmasında önemli roller olan tekkelerin bu fonksiyonlarını inkâr eden Kılıç Aslan, Ersagun Bey'e: "Tekkeler mi insanın özü, sus, başka yerde söyleme, gülerler sana..." der. Ersagun Bey de şu cevabı verir: "Tekkeler, tekkedekiler sultanım. Tekkeye tekkedekilerin vermek istedikleri ruh sadece insanların değil, ülkem dediğiniz toprağın da özüdür, bana sorarsanız."¹⁵ Kılıç Aslan'da dinî duyguların zayıf olmasının sebepleri nelerdir? Bu sorunun cevabını Ersagun'la İltutmuş'un sohbetlerinde buluyoruz. İltutmuş: "Dersten, saraydan, Melikşah'ın oğullarından kaçardı hep, dağ bayır demez dolaşırdu... atası Süleyman Bey'in ölümü çok kötü, çok vakitsiz oldu. O gün bugün Kılıç Aslan bir tuhaf, orman kuytularını sever oldu. Demek ki bizim verdiğimiz boşuna. Tabiat ne veriyorsa, nasıl veriyorsa verdiği yerleşiyor..."¹⁶

Ersagun Beyle, İltutmuş, Kılıç Aslan ve Çaka'nın dinî inançlarının zayıflığından, devlet adına üzüntü duymaktadırlar. İltutmuş Bey: "... Genç bunlar... Şimdi gençler başka türlü düşünür oldu hay Ersagun karındaşım. Bizim çektiğimiz sıkıntıları bilmiyorlar. O sıkıntıların doğurduğu arzulardan uzak kaldılar. Koyma su ile değirmen döndürmek ne mümkün. Çaka'da, Kılıç Aslan gibi inanmıyor mu?"

Ersagun Bey'in yüreği titredi: "Neye inanmıyor İltutmuş Bey?" İltutmuş Bey: "Senden duydum ya! Çaka ile laf yarıştırdırken Kılıç Aslan isyan bile etti. Hangi Tanrı, diye, sarsıldığı sırayı hatırladın mı? Tanrı'dan bahsedilmesini pek sevmiyor." Ersagun Bey: "Olmaz, İltutmuş Bey, yanıldık belki de... İnançsız bir sultan, inanmayan bir Selçuklu Sultanı tez yıkılır. Kendi yıkılışına yanmam. Oğuz soyunu da batırır. Şurda nasıl tutunduğ neye inanarak?... Bütün bütüne inanmıyor diyemem. İnanıyor, Kılıç Aslan'ın da inandığı bir şey var. Müslüman olmadan önceki atalarımız gibi... Halbuki kulağına Ezan-ı Muhammedi'yi ben okudum. El kadar bir bebeydi... öyleyken böyle inançsız çıksın... Yazık İltutmuş Bey, Melikşah'ın sarayında büyüdü, senin elin altında. Yazık ki nasıl yazık!..."¹⁷

Kılıç Aslan zamanla durulmuş, dini bütün bir müslüman olmuştur. Ersagun Bey'e: "Anladım seni Ersagun Bey, bir çok şeyi hepsini. Her şey Tanrı'da güzel. İnanmak, inandığını sevmek güzel. İnanığın toprakla, suyla, yıldız ışığında gök mavisıyla karıştığı zaman güzel. Yurt bu işte... Selçuklu bu. Bilmiyordum... Şimdi gerçeğin nerde olduğunu nasıl sevip nasıl inanmak gerektiğini öğrendim..."¹⁸

İslamiyetin bütün esaslarını öğrenmemiş, Orta Asya'dan getirdikleri örf ve âdetleri, eski dinleriyle ilgili bazı inançlarını unutamamışlara İslâmiyeti hakkıyla anlatmak, onlara eski inançlarından kurtulmaları için bilgilendirmekle görevli insanlar vardır.

15) *Kapı*, s. 298.

16) *A.g.e.*, s. 151.

17) *A.g.e.*, s. 150-151.

18) *A.g.e.*, s. 43.

Hristiyanların içlerinde kalmış olmasına rağmen dinlerini kaybetmeyen Peçenek Türklerinde dini duygular zayıftır. Küpeli Hafız, Balçar'a İslâm dininin büyüklüğünü anlatırken bir benzetmeye başvurur: "...Sana müslümanlığı anlatalım, eyi dinle ama... he mi? Öyleyse diyelim ki, şu elindeki ibrik insandır. İçine hiçbir şey doldurmazsan neye yarar? Aha şu köşede lök gibi durmaz mı? Durur. Değeri ne ise odur, yarısına kadar su doldursan ne olur? Yarım dolu olur, değeri artar. Ağzına kadar doldurursan değeri ağzına kadar artar. Şimdi bu ibrik boşken çevirip dökmek isteğini farz et... ne döneceksin? Hiç..."¹⁹

Anadolu'da yerleşmeye, kök salmaya çalışan Selçuklu Türklerinin bir kısmında zaman zaman İslâmiyet öncesi hayatın devam ettiğini belirtmiştik. Fakat din adamlarının faaliyetleri neticesinde Türk İslâm kültürü çemberine girmişlerdir. Demirci'de Selçuklu için yoğun çabaları içinde olan din adamı Karakurt Hafız bir va'zında şöyle diyor: "... Şu Urumeli'nin üstünde köpüklenen ezanları sil bakalım, attığın ok yerine varabilir mi? Çaldığın kılıcı bileğinin gücü döndürebilir mi? Sürdüğün atı ustalığın sürdürebilir mi? Senden önce Urumeli'ne gelen, senden önce Urumeli'ni harmanlayanların gönlünü yağmur olup dolduran ezanlar, ayetler olmasaydı... Bu ezanlar bu dualar, bu ayetlerle Urumeli toprağı daha önce taa Ceyhun'dan, Ceyhun'un ötesinden hamura su katılıp da yoğunlurcasına yoğunlup yiğit gönüllere doldurulmasaydı, sana ne kalırdı hay soyha? Et yükü bedeninin o oku nereye atardı? O kılıcı nereye kaldırabilirdi? Beygiri süremezdi, beygiri... Hiç düşündün mü? Bizden önce bu Urumelin'de taş heykeller vardı, taş! Görüntülerine bakarsan adam derdin, er derdin; eee? Niye bizim kılıcımıza, okumuza, atımıza karşı duramadılar ha..."²⁰

Türklüğün değerleriyle İslâmiyetin esaslarının sentezini yapmak isteyen Karakurt Hafız, bir konuşmasında da şunları söylüyor: "... Haça tapanların inanmışlığına Kılıç Aslan Sultanımız sadece taşheykellerin taş gücüyle karşı durmaya kalkarsa çabuk kırılır, yok olur... Atalarının ruhunu sadece et, kemik, kan yığını sanır da tekkelerde pişen lokmadan yedirmezse, yarın haçlarına bağlanıp gelen selin önünde elini uzatıp sarılacak dal da bulamaz, başını vuracak taş da..."

Gökçe Tanrı'nın ordusu olduğunu bilmeyiz ama, Oğuz soyundan geldiğimizi unutmamamız gerekir."²¹

Sepetçioğlu'nun eserlerinde din bölünmeyi önleyen birleştirici bir unsur olarak görülmüştür. Kilit'e birinci derecede fonksiyon sahibi kahramanlardan Alp Aslan aralarındaki birliği kuvvetlendirecek, Selçukluyu birbirine sınımsız bağlayacak en önemli bağın İslâmiyet olduğu şuuru içindedir. "... Biz Selçukluyuz. Selçuklu Oğuz'un hası derim. Devlet kuruyoruz, devlet birlikte olur. Birliğimiz dinimiz olmalıdır. İslâmız, Rafizîlik,

19) M. Sepetçioğlu, *Anahtar*, (14. Baskı), İrfan Yayinevi, İstanbul 1989, s. 73.

20) *Kapı*, s. 118.

21) *Kilit*, s. 258.

Batınlık, bilmem nelik yok, bölücülük tanımıyorum. Kimki İslâm Selçukluyu bölmek için mezhep çıkarır, helâk oluna.. Bu böyle biline, bunun dışına çıkılmaya..." diye emirler verir.

Sepetçioğlu romanlarında dini unsurları çok önemli gören kahramanlar yaratır. Ona göre dinsiz bir milletin geleceği parlak değildir.

Küpelî Hafız dinî meselelerden söz ederken sık sık benzetmeler yapar, temsiller getirir. Sav Tekin ile sohbettedirler: "...Anıları, karıncaları dağıtmayan nedir? Bir de şöyle desek, hayvan sürülerini hem ot, hem de su toplar mı bir yere? Toplar. Öyleyse insan sürülerini de bir şey bir araya toplamalı... Bütün Selçuklu bir şeyin etrafında toplanmalı, bir şeye kavuşmalı. Aksi olursa toplayamazsın Selçukluyu, Selçukluğu bırak insanları toplayamazsın. İyiyi, doğruyu, güzeli Selçuklu öğretmelidir. Öyleyse Selçukluyu sıkı sıkıya bağlayacak, onun otu suyu olacak şeyi bulacaksın... Öyle midir? Öyleyse bu imandır. Elinde tutacaksın, bırakmayacaksın. Ama Selçuklu olduğunu bileceksin, Selçuklu olduğunu unutmayacaksın..."²²

Sepetçioğlu, İslâmiyette telkin gücünün çok önemli olduğunu eserlerinde her fırsatta dile getirmiş bir yazardır. Ona göre: "Allah'a giden bir çok yoldan en kısa olan islâmiyettir. İnançsızlar dünyanın altını üstüne getirir. Yıkar, mahvederler"²³ Fakat mühim olan inandığına, inandırmaktır. Son anlarını yaşayan Ertuğrul Bey, Osman Bey'e vasiyetini şöyle yapıyor: "Osman... İnanmak bir başına olursa bir işe yaramaz. İnandırmasını bilmezsen inancın yok olur sana. İnandığına inandırmasını bileceksin..."²⁴

Sabır'da Bizans'ın yakınında Likos deresindeki manastırı yıkmak isteyen sarhoşlara tek başına karşı koyan Horoz Dede şöyle diyor: "... Burası din evidir, imansızlar. Tanrı'nın lanetinden korkun! Gidin yerinize, yoksa çarpılırsınız!..."²⁵ Manastırdaki rahibe, Horoz Dede'ye şu soruyu yöneltir: "Anlamadığım var. Manastır bizim dinden, sen müslüman, sarhoşlar müslüman, niçindir ki onlardan korursun, onları korumazsın?" Horoz Dede cevap veriyor: "Onlar inançsız, onların inancı yok. Siz inaniyorsunuz... Be inancı olmayanlardan öğrenirim bacı. İnançsızlardan nefret ederim... İnanıcı olmayanlar getirir dünyanın altını, üstüne, inançsızlar yıkar... Ben yıkanlara karşıyım, bekleyeceğim. Benim için her yer tanrınındır. Tanrı'nın olan da benimdir, korumalıyım."²⁶

Orhan Bey sultanlığın çok fazla sorumluluk istediğini bilmekte, bunun için kardeşi Alaaddin Bey'in bu yükün altına girmesini istemektedir. Alaaddin Bey bu teklifi reddederken diyor ki: "... at, kılıç, çeri, seni bilir... Be, Edebalı tekkesinin çiçeğiyim. Sen sa-

22) *Anahtar*, s. 99.

23) M. Sepetçioğlu, *Sabır*, (4. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1989, s. 97.

24) M. Sepetçioğlu, *Konak*, (13. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1988, s. 295.

25) *Sabır*, s. 96.

26) *A.g.e.*, s. 96 vd.

vaşların barışların çiçeğisin. Ben insanlara buyuramam. Benim neşrebimde Türkmenle Türkmen olmayanın ayrıcalığı yoktur.

Kimin çizdiği bilinmeyen sınırların o yanı bu yanı yoktur. Tanrı'yı biliyorsa insan derim ben. Tanrı'yı bilen kendini de biliyor demektir..."²⁷

Yola taş döşeyen dervişi seyreden Bedreddin, kitaplarına ve yazanlara meraklı olduğunu söyleyince; derviş şu cevabı veriyor: "Bedreddin oğul sakın çıkmasın aklından bu sözüm. İki kitap vardır kâinatımızda, bu iki kitaptan gayrısı yalandır. Bunlardan birincisi Kur'an-ı Kerim'dir, ikincisi tabiatır. Bu iki kitap herkesindir, ayrıcasız herkes içindir. Kimse tek başına çıkıp da sahiplenemez, benim malımdır diyemez. Bu iki kitabı ey okur, eyi anlarsan sırtın yere gelmez, sapıtmazsın..."²⁸

Sepetçioğlu eserlerine dinî motifler alırken dünyanın fani, ahiretin ebedî olduğu gerçeğini telkin eder.

Kahramanlarına söylediği hikmetli sözlerle, onların anlattıkları temsillerle veya kısadan hisseleriyle konuyu yakalamak istemiştir:

Alanur'un hastalanması, Usta Kadının çok üzülmesine sebep olur. Düşünürken şunları geçirir aklından: "İnsan dediğin nedir ki.. Kalan tek bir insan görmedim. Kumral Dede, Kumral Dedelişiyle gitmedi mi? Murat Gibi bir Han gitmedi mi? Ya Peygamber Efendimiz... Dünya, yalan dünya..."²⁹

Kumral Dede daha önce dünyanın fani, öteki alemin bakı olduğunu şöyle anlatıyordu: "...Gelen gitmesini bilmeli. Post çürüten konuk, eve de, ev sahibine de, kendine de zararlıdır.

Ölmek doğmaktan başlar... Doğan ölecek demektir. Gelen gitmez mi? İki kapılı bir han... birinden girilir, ötesinden çıkılır. Gitmek için gelinir..."³⁰

Kumral Dede Yesi'den getirdiği kuşağının kendisiyle beraber gömülmesini vasiyet etmiştir. İslâm dininin hükümleri gereğince bunun mümkün olmadığını belirten Dursun Fakih, Osman Bey'i şaşırtır. Osman Bey: "Dedenin vasiyetidir bu, vasiyet tutmak gerekir, bilmez misiniz?" deyince. Dursun Fakih şöyle cevap verir: "Vasiyet olmasa da senin sözün yeter beyim. Amma bu iş ayrıdır, kefenden gayrısı haramdır..."

-Ya haram olduğunu Kumral dede bilmez mi?

-Bilir

-Bilirsen sen ondan da mı ötesin?

-Ölüm anıdır beyim, onu bilemeyiz... bilemediğini bilen de olur.

27) *Üçler Yediler Kırklar*, s. 36.

28) *Bu Atlı Geçite Gider*, s. 97.

29) M. Sepetçioğlu, *Geçitteki Ülke*, (6. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1989, s. 15.

30) *Çan*, s. 390.

-Son söz, Dursun Fakih, son söz!

-Son söz beyim, kefenden başkası haramdır ölüye.

-Ya konacak dersem

-Sözün diriler içinse baş üstünerdir. Osman Beyim. Sözün ölüler içinse ehline bırakalım; Ölüler senden sorulmaz.”

Defin işleminden sonra Kumral Dede'nin kuşağının arasında bir kağıt parçası bulan Bileyici, Kumral Dede tarafından Osman Bey'e yazılmış bir mektup olduğunu anlayınca emaneti Osman Bey'e verir. Kumral Dede mektubunda şöyle der: "... Osman Bey oğlum... Bilki Tanrı uludur, her meselesinde bir hikmet gizlidir; eyi bakarsan gizliyi çözersin, kötü bakarsan kötülüğün kalır.. gördün ki ben, Kumral Dede diye bilinen ben, ölüp gittiğimde, o kadar istediğim halde, bir eski kuşağı bile alıp götüremedim yanımda... Dünya malıydı dünyada kaldı, götüremedim. Dünya malını vermez oğul. Götüreyim diyen eli baş gider. Tanrı'ya emanet olasın... Bu kadarı yeter bilene.”³¹

Yaseminci Baba dünyanın fani olduğunu anlatmaya çalışıyor: “Dünyada fazla kalmak öte yana gitmeyi geciktirir. Ömür bir koca nehir. Bu dünya ile öte dünya arasında akıyor...”³²

Sepetçioğlu, *Ebem Kuşağı* romanında dünyaya bağlanmamayı, öteki alemde ebedî saadete kavuşabilmek için hazırlanmak gerektiğini anlatmak ister.

Karamanoğlu'nun kapattığı zindanda maruz kaldıkları muameleye dayanamayıp, Allah'a karşı sitemkâr olan Serencam'ı annesi teskin eder: "...Bu bir sırat köprüsüdür geçiyoruz, düşünme. Bizim bu dünyamız bir deneme dünyasıdır. Asıl dünyamıza gittiğimizde, burada denenenleri yaşayacağız. Buranın geçitlerinden sıkıntısız geçmiş isek, alı şarak geçmiş isek, isyansız geçmiş isek, kızım Serencam, asıl dünyamızda sıkıntımız olmayacak, olmaz. Bu zindan bizim sırat köprümüzdür...”³³

Ahmet Can, Sefil Ali'nin hırçınlığını görünce şunları söyler: “Müslüman, Yaratan'a tam teslim olan insandır.”³⁴

31) A.g.e, s. 396.

32) *Sabır Ağacı*, c. 5, s. 117.

33) M. Sepetçioğlu, *Ebem Kuşağı*, (4. Baskı), İrfan Yayınevi, İstanbul 1989, s. 210.

34) A.g.e, s. 255.